

Priročnik

za medijsko poročanje o povezanosti
podnebnih sprememb in razvojnih izzivov

SI DELČEK ISTEGA SVETA.

 LAHKO POMAGAŠ OTROKU VARNO ODRASTI.

 LAHKO PREPREČIŠ PODNEBNO KATASTROFO.

 LAHKO SPREMENIŠ POGLED NA SVET.

 LAHKO PREKINEŠ ZAČARANI KROG IZKORIŠČANJA.

 LAHKO ZBRIŠEŠ MEJE MED DRŽAVAMI.

 LAHKO UTRJUJEŠ MOSTOVE MED GENERACIJAMI.

Vsebina

PREDGOVOR	3
KRIZA OKOLJSKEGA POROČANJA?	4
OSNOVNI POJMI	5
KAKOVOST ALI KOLIČINA? OKOLJE ALI RAZVOJ?	7
VKLJUČEVANJE OBČINSTVA	8
P RIPOROČILA	10
UPORABNO	11
SLOVAR	12
KORISTNI VIRI	14

Naslov:

Priročnik za medijsko poročanje o povezanosti podnebnih sprememb in razvojnih izzivov

Urednika:

Živa Gobbo in Aleš Rovšnik

Uredništvo:

Focus, društvo za sonaraven razvoj in

SLOGA – Platforma za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč

Grafična podoba in priprava:

Medi-a-norm d. o. o.

Izdajatelj:

Focus, društvo za sonaraven razvoj

Maurerjeva 7, 1000 Ljubljana

T: 01 515 40 80

E: info@focus.si

S: www.focus.si

SLOGA – Platforma za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč

Povšetova 37, 1000 Ljubljana

T: +386 1 434 44 02

F: +386 1 434 44 02

E: info@sloga-platform.org

S: www.sloga-platform.org

Ljubljana, september 2012

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE IN JAVNO UPRAVO

Publikacijo finančno podpira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada v okviru operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost; prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

Predgovor

Ni več potrebno poudarjati, da so glavni problemi, s katerim se sooča današnji svet, presegle lokalne, nacionalne in regionalne okvirje. Problemi so globalni. Podnebne spremembe, onesnaženje, upadajoče svetovne zaloge hrane, pomanjkanje vode itd. Ti izzivi so prisotni tudi na političnih agendah, kjer se razprave kljub nujnosti ukrepanja vlečejo v neskončnost. Tudi mednarodne migracije so pogosto povezane z okoljsko degradacijo, posledicami podnebnih sprememb in revščino. Vse to kaže na nujnost soočanja in naslavljanja industrializiranega sveta s podnebnimi spremembami, ki imajo velik negativen vpliv na razvojne izzive držav v razvoju. Revščina, podnebne spremembe in neučinkoviti socialni in vladni sistemi v državah v razvoju vplivajo na vse nas, kar pomeni, da moramo smiselno ukrepati vsi. In ne le, da to vpliva na nas, tudi mi smo bili in smo še vedno soudeleženi pri oblikovanju in vzdrževanju takega stanja, saj je naš (gospodarski) razvoj tesno povezan z globalnimi izzivi. Vendar je skrb za lastni razvoj ob neupoštevanju globalnih izzivov in še posebej podnebnih sprememb v nasprotju z načeli trajnosti in pravičnosti. Lahko bi rekli tudi v nasprotju z zdravo pametjo. Prihodnost namreč ni omejena z državnimi mejami.

Da bi lahko zagotovili pozitiven vpliv lastne države in njenih prebivalcev na življenje milijonov ljudi, ki živijo na meji ali pa pod pragom revščine, je naša osveščenost o stiskah držav v razvoju ključnega pomena. Javno mnenje ima velik pomen in vpliv. Boljše kot so informirani volivci, davkoplačevalci in aktivisti iz *globalnega severa*, bolj lahko pripomorejo k izvajanju *globalnega juga* iz revščine in k trajnostnem razvoju za vse. Bolj lahko tudi prispevajo in podpirajo napore v lastni državi, ki so usmerjeni k blaženju in preprečevanju podnebnih sprememb in predvsem k resničnem trajnostnem razvoju.

Pri tem je vloga novinarjev pomembna. Ključnega pomena je, da mediji v Evropi in drugih delih industrializiranega sveta izboljšajo lastno razumevanje realnosti življenja v državah v razvoju ter povezavo s podnebnimi spremembami. Bralci, poslušalci in gledalci morajo vedeti, kaj so podnebne spremembe, kakšni so njihovi vzroki ter posledice in kako vplivajo na življenje v državah v razvoju. Kako podnebne spremembe vplivajo na revščino, dostopnost do hrane, vode, energije itn. Vedeti morajo, kaj lahko naredijo sami za izboljšanje stanja, katere okoljske politike in politike razvojnega sodelovanja so učinkovite, kakšne politične spremembe

so potrebne za izboljšanje situacije. Pomembno je, da se zavedajo, kakšen vpliv ima njihovo vedenje in potrošnja na okolje in prek tega na družbe sveta. Dobro informirani, kreativni novinarji pa lahko sami poiščejo načine, na katere bodo angažirali javnost. V pričujočem priročniku navajamo le nekaj idej in smernic, ki lahko pomagajo pri nadaljevanju dela na presečnem področju okolje – človek.

Novinarji in novinarki igrajo pomembno vlogo v demokracijah kot neodvisni vir informacij o vladah, ekonomiji, ter seveda drugih političnih, socialnih in finančnih institucijah. Njihova primarna funkcija je informiranje in izobraževanje. Medijske novice predstavljajo most med vlada-mi, institucijami in javnostjo. Novinar/-ka lahko razlaga politične odločitve in aktivnosti za javnost ter obratno prevaja mnenja javnosti za politiko in širšo javnost.

Ker je vloga novinarjev ključnega pomena, le-ti nosijo veliko odgovornost. Da bi ljudje zaupali informacijam v lastnih skupnostih, državi in po svetu, mora javnost novinarjem in novinarkam ter urednikom in urednicam, ki proizvajajo novice, zaupati, da so samostojni, pravični in transparentni.

NAMEN IN CILJI PRIROČNIKA

Ta priročnik je namenjen predvsem novinarjem in drugim predstavnikom medijev, ki poročajo ali si želijo poročati o podnebnih spremembah v povezavi z razvojnimi izzivi držav v razvoju. Cilj priročnika je predstaviti splošne smernice o načinih predstavljanja teh tem ter nakazati na možne vire informacij za te teme.

Pregledati skušamo načine oblikovanja zgodb o podnebnih spremembah in okolju v povezavi z razvojem za javnosti držav industrializiranega sveta, predvsem pa za slovensko javnost. Prikazati želimo možne vire informacij, glavne akterje ter predstaviti nekaj zgodb, ki teme okolja in razvoja povezujejo.

Sama uporaba priročnika in poročanje je seveda stvar posameznega novinarja/-ke oziroma predstavnika/-ce medijev, ki naj sam/-a uporabi lastno iniciativo ter sledi zgodbam, ki ga/jo zanimajo. Priročnik sicer ne odkriva univerzalnega recepta, kako napisati odlično razvojno-okoljsko zgodbo, a skozi nekaj opornih točk in zanimivosti ponuja dobro osnovo zanjo.

Kriza okoljskega poročanja?

Lokalni lastnik zemljišča in aktivist za ohranitev gozdov, Sep Galloway, z domačini ob jezeru Murray, ki trpijo za posledicami deforestacije. Papua Nova Gvineja, © Greenpeace/Dean Seawell

Eden izmed razlogov za težko uveljavitev podnebnih tem je morda problem širine problematike podnebnih sprememb, ki predstavlja velik izziv za poročevalce. Če temu dodamo še kompleksne povezave z učinki naše družbe na oddaljene dežele, so izzivi še toliko večji. Zgodbe na presečišču človek – okolje so kompleksne, povezave pa včasih nejasne, kar predstavlja problem pri identificiranju ciljne publike v Sloveniji. Morda se ravno zaradi tega (pre)malo pokriva teme na presečišču in več poroča o ožjih temah, ki pogosto spregledajo povezave med okoljskimi in družbenimi elementi. Kljub porastu pisanja o okoljskih temah (predvsem o energetiki, občasno o drugih temah) še ni vidnega poudarka na povezanosti in sovpilvanju človeka in okolja, predvsem pa človeka na človeka prek vpliva na okolje.

V primerjavi z drugimi temami – kot so na primer zdravje, medicina, gospodarstvo, energetika, kriminal ali vlada – predstavljajo podnebne spremembe zgolj preblisk. Podnebne spremembe v povezavi z razvojnimi vprašanji zunaj naših meja pa tudi tega ne.

Točne podatke o takih trendih je težko zbrati prek držav in regij (o različnih načinih poročanja je pod vodstvom J. Painterja nastalo poročilo o raziskavi¹ o poročanju medijev iz različnih držav o podnebnih spremembah). Če za primerjavo pogledamo zgolj pokrivanje okoljskih tem v ZDA v letu 2009, sta Sartor in Page ugotovila, da je bilo samo 1,5 % novic povezanih z okoljskimi temami (Sartor and Page 2009).

Poročati o podnebnih spremembah predstavlja izziv, saj je urednike in urednice težko prepričati o pomembnosti teme. Ravno tako je za bralce, poslušalce in gledalce težko zaobjeti veličino problema. Znanost o podnebnih spremembah je namreč kompleksna, najhujši vplivi podnebnih sprememb so (verjetno) še časovno oddaljene. Poleg tega so posamezniki, ki dvomijo o človeškem vplivu na podnebne spremembe, kljub zanemarljivemu številu, zelo glasni. Tako za novinarstvo predstavlja velik izziv tudi način, kako prevesti veličino problema – ki ga svojim javnostim poudarja znanost. Podobno pri še veliko relativno počasnih – vendar nujnih procesih, ki se dogajajo v današnjem času. Odprto ostaja torej vprašanje, kako pomembno zgodbo narediti tudi zanimivo (Painter 2010).

¹ Summoned by science; reporting climate change at copenhagen and beyond <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/?id=687>, Poles Apart; the international reporting of climate scepticism: <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/?id=557>

Osnovni pojmi

KAJ POMENIJO PODNEBNE SPREMEMBE ZA DRŽAVE V RAZVOJU?

Potencialno tragična dvojnost odnosa med državami v razvoju in podnebnimi spremembami je v tem, da so po eni strani ravno revne države tiste, ki potrebujejo širitev energetskega storitev, da bi lahko dosegle lastne razvojne cilje, po drugi strani pa so države v razvoju tiste, ki jih bodo (in jih že) najbolj prizadele posledice podnebnih sprememb, ki so jih sprožile industrializirane države (torej mi).

VPLIV NA DRŽAVE V RAZVOJU

Strokovnjaki predvidevajo, da bodo poplave, ki so posledica podnebnih sprememb, med hujšimi v nekaterih predelih Azije, medtem ko bodo suše najbolj prizadele podsaharsko Afriko in velik del Kitajske. Dvig gladine morja bo grožnja veliko otoškim državam južnega Pacifika. Vse pogostejši hurikani lahko uničijo dele južne Azije in Karibskih otokov. Za posledice podnebnih sprememb pa je zaradi odvisnosti kmetijstva od vremenskih vzorcev in nezmožnosti primerne odgovora na izzive, ki iz tega izhajajo, najbolj ranljiva Afrika. Glede na poročilo Programa ZN za razvoj (United Nations Development Program – UNDP) o človekovem razvoju iz leta 2007 bodo pričakovane suše ter pomanjkanje hrane vodile k podhranjenosti 600 milijonov ljudi, saj preti, da bodo celotni kmetijski sistemi nekaterih držav enostavno propadli. Poleg tega je ocenjeno, da bo 200 milijonov podnebnih migrantov do leta 2050 iskalo zatočišče pred lakoto, nezaposlenostjo ter vojaškimi konflikti zaradi podnebnih sprememb (npr. boj za vire pitne vode).

GLOBALNI ODZIV NA PODNEBNE SPREMEMBE IN DRŽAVE V RAZVOJU

Mednarodna skupnost je prepoznala podnebne spremembe kot globalni in prepleteni problem, ki presega zgolj okoljsko problematiko, že leta 1992 (konferenca o trajnostnem razvoju v Riu de Janeiru). Okvirna konvencija ZN o podnebnih spremembah je bila sprejeta že leta 1994. Kjotski protokol, v okviru katerega se je večina industrializiranih držav zavezala k zmanjševanju lastnih emisij štirih toplogrednih plinov, je bil sprejet leta 1997. V letu 2012 mednarodna pogajanja o skupnem globalnem podnebnem režimu še potekajo. Na tem področju se bolj izražajo geopolitična razmerja moči kot pa skrb za stabilno podnebje in torej skrb za zmanjševanje negativnih posledic podnebnih sprememb in s tem povezanih človekovih pravic.

Leta 1992 je v Riu de Janeiru potekala prva konferenca Združenih narodov o trajnostnem razvoju (oz. o okolju in razvoju). Sklepni dokument se imenuje Agenda 21, opredeljuje pa ključne okoljske probleme sodobnega sveta ter potrebne ukrepe za uresničitev trajnostnega razvoja v 21. stoletju in vsebuje neobvezujoča priporočila za zmanjševanje negativnih vplivov na okolje.

Leta 2012 je konferenca Rio + 20² (tretja konferenca po vrsti) predstavljala velik up za vzpostavitev temeljev trajnostnega razvoja na globalni ravni, vendar pričakovanja oziroma želje niso bile uresničene. Dokument *Prihodnost, ki si jo želimo* je šibek in neobvezujoč.

Pri vsem tem večina držav v razvoju še vedno nima primerne dostopa do čistih tehnologij, ki so potrebne za nizkoogljična gospodarstva, kljub naraščajočemu povpraševanju po energiji (problem je bil na konferenci Rio + 20 izpostavljen, vendar daleč od tega, da bi bil primerno naslovljen). Cena čiste energije, sploh v kontekstu krize, ki se je začela leta 2008, presega zmožnosti marsikaterih držav v razvoju. Hkrati pa se države ne bodo mogle učinkovito prilagoditi posledicam podnebnih sprememb. Mednarodni panel za podnebne spremembe pod okriljem Združenih narodov (IPCC) predstavlja raziskovalni konsenz na to temo in dobro izhodiščno točko. Na voljo pa je še veliko (tudi bolj specifičnega) materiala na internetu in v okviru različnih nevladnih organizacij ter vlad. Konferenci, ki jih velja na to temo izpostaviti (čeprav se nista izkazali kot najbolj učinkoviti, predvsem zaradi parcialnih interesov posameznih držav), sta mednarodni panel za podnebne spremembe ter Rio+20. Zaradi priprav na konferenco je nastalo veliko raziskovalnega, novinarskega in aktivističnega materiala.

² <http://www.uncsd2012.org/>

KAJ PA JE RAZVOJ?

Poročilo o človekovem razvoju (UNDP 2011) je bilo v letu 2011 osredotočeno na izzive trajnostnega in enakopravnega razvoja. Skupen pogled (okoljski vidik in vidik človekovih pravic) kaže na to, da okoljska degradacija še povečuje nepravilnost skozi različne vplive na že tako depriviligirane ljudi ter na dejstvo, da neenakosti v človekovem razvoju povečujejo okoljsko degradacijo.

Človekov razvoj, ki naj bi gradil na večanju možnosti izbire za posameznika in družbe, je osnovan na skupnih naravnih virih. Promocija človekovega razvoja mora nujno upoštevati načela trajnostnega razvoja na lokalni, nacionalni in globalni ravni. To pa je možno le na načine, ki so pravični in navdihujoči (UNDP 2011).

Človekov razvoj pomeni širitev svoboščin in možnosti izbire lastnih življenjskih stilov, ki ne škodujejo drugim (pa naj bo to okolje ali družba). Gre za širitev izbire in možnosti. Svoboščine in možnosti predstavljajo nadgradnjo osnovnih človekovih potreb. Veliko je stvari, ki lahko predstavljajo 'dobro življenje', ki jih cenimo. Tako lahko npr. cenimo biotsko raznovrstnost in lepote narave, ne glede na to, koliko dejansko pripadata k našemu življenjskemu standardu, če ga merimo v jeziku financ in BDP-ja.

Ljudje, ki so depriviligirani, so in morajo biti v centru človekovega razvoja. To vključuje tudi ljudi v prihodnosti, ki bodo trpeli za posledicami dejanj, ki izhajajo iz današnjih aktivnosti. Ne skrbi nas zgolj povprečje ali najbolj verjetni scenariji, ampak tudi, kaj se lahko zgodi v manj verjetnih – a še vedno možnih – scenarijih in napovedih. Sploh v primeru katastrofalnih posledic za najbolj ranljive posameznike in skupnosti.

Trajnostni razvoj človeštva pomeni širitev osnovnih človekovih pravic danes, ob hkratnem izvajanju aktivnosti, ki vodijo v preprečitev najhujših posledic za prihodnje generacije (UNDP 2011).

Zavedati se moramo, da pomoč pri razvoju ni dobrodelnost, temveč način sodelovanja med ljudmi, pomoč drugim, da si lahko sami pomagajo. Glavni prejemniki sredstev razvojnega sodelovanja so vlade držav v razvoju. Po navadi je element novice na to temo največkrat povezan z mednarodnim povezovanjem, pa naj bo to sodelovanje med vladami, mednarodnimi agencijami, gospodarskimi subjekti ali NVO.

Razvojno sodelovanje se pogosto prekriva s humanitarno pomočjo, kot so programi pomoči, namenjeni reševanju življenj ob pojavu večjih lakot, naravnih katastrof ali konfliktov. Programi organizacij, ki se ukvarjajo z razvojnim sodelovanjem, imajo lahko tako kratkoročne kot tudi dolgoročne posledice. Trgovina je široka tema, ki je ozko povezana z zmanjševanjem revščine (primer je kontroverzni program *Aid for trade*). Na ta vidik razvoja bi lahko bili pozorni novinarji in novinarki, ki poročajo o razvoju (sploh v povezavi z okoljem). Vsak dan je napisanih milijone besed o tem, kako zmanjšati svetovno revščino, saj je to široka tema. Vse to pa je povezano tudi s stanjem okolja in našim vplivom nanj (tako prek trgovine in potrošnje, onesnaževanja, podnebnih sprememb). Ob človekovih pravicah, razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči zato ne smemo pozabiti na vplive okolja, povezane z vzroki, posledicami in potekom razvoja v različnih državah.

Morda je za začetek najlažje začeti pri razvojnih ciljih tisočletja Združenih narodov (ZN)³, eden izmed njih govori tudi o okolju, oziroma trajnostnem razvoju. Razvojni cilji tisočletja so iniciativa, ki so jo ZN predstavili leta 2000 in so jih potrdile vse članice ZN. Generalna skupščina ZN je takrat sprejela Deklaracijo tisočletja, v kateri so zapisali osem ciljev, ki naj bi jih človeštvo doseglo do leta 2015. Ti cilji predstavljajo napotke in smernice v boju proti revščini in podporo trajnostnemu razvoju na globalni ravni.

Osem ciljev⁴ je:

1. izkoreniniti skrajno revščino in lakoto
2. doseči univerzalno osnovno šolstvo
3. promovirati enakopravnost med spoli in opolnomočiti ženske
4. zmanjšati otroške smrtnosti
5. izboljšati zdravje mater
6. boriti se proti virusu HIV/Aidsu, malariji in drugim boleznim
7. zagotoviti okoljsko trajnost
8. razvoj globalnega partnerstva za razvoj

V celoti so razvojni cilji tisočletja poznani znotraj krogov ZN in nevladnih organizacij (NVO), vendar so slabo poznani med širšo javnostjo. Ko pišemo o njih, je priporočljivo dodati kakšen stavek, ki predstavlja umestitev v kontekst. Če je zgodba, o kateri pišemo, o eni izmed zgoraj navedenih tem, je pogosto uporabno omeniti, da je to tudi eno izmed ciljnih področij, ki so jih ZN identificirali kot ključne za celostni razvoj in zmanjševanje revščine.

³ <http://www.milenijski-cilji.org/>

⁴ <http://www.un.org/millenniumgoals>

Kakovost ali količina? Okolje ali razvoj?

Aditya Ghosh iz Centra za znanost in okolje v Indiji

Dejavniki, ki vplivajo tako na kakovost kot tudi na količino pokrivanja okoljskih tem in razvojnih izzivov držav v razvoju so:

- odsotnost kvalitetnih raziskav na Jugu, ki bi vsebovale regionalne specifikke;
- razvojne omejitve, ki oblikujejo javno skrb, kot so revščina in civilne zadeve, ki so postavljene v prednostni položaj v primerjavi z okoljskim poročanjem;
- omejitve pri pokrivanju geografsko bolj oddaljenih primerov;
- zmeda pri orientaciji pokrivanja (razprava o enakopravnosti jug-sever, lokalni vidiki in vplivi ali geopolitike); in
- manipulativne sile ter tekmovalni interesi korporacij in ljudi.

Ghosh kot pomembne elemente pri poročanju o podnebnih spremembah v povezavi z razvojem navaja:

JEZIK IN PREDSTAVLJANJE

Znanstveni jezik in jezik IPCC sta ambivalentna, kar predstavlja veliko tveganje za novinarje, katerih naloga je interpretacija in širjenje informacij. Poročila IPCC komunicirajo negotovost z uporabo vrste izrazov, ki izražajo verjetnost, kar spremljajo razlike v interpretaciji samih tekstov. Različna literatura kaže na velike razlike med načini razumevanja in na to, kako lahko njihova uporaba vodi do zmede in napak pri komuniciranju (Budesu, Broomell and Por, 2009).

Tudi pred spornim Climate Gate⁵ in razkritjem komunikacije med znanstveniki iz univerze East Anglia iz Združenega kraljestva in ameriški univerzami, kar je dalo zagon podnebnim skeptikom, so podnebni 'neverniki' in politične opozicije strateško uporabljale poročila IPCC z uporabo negotovosti v literaturi, kar so izkoristili kot izgovor za zavračanje ugotovitev poročil (npr. Begley, 2007).

Poročila IPCC so pomembni viri informacij, ki jih kljub dostopnosti tako novinarji, kot širša javnost premalo uporabljajo za širjenje zgodbe. V samem procesu širjenja informacij so različni pomeni, zaradi uredniške politike in prioritete pogosto 'razbiti' in interpretirani po alarmističnem vzorcu ali pa vzorcu pomanjšanja velikosti problema.

Po drugi strani pa poročanje množičnih medijev o podnebnih spremembah ni zgolj naključni skupek

⁵ <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/?id=687>

časopisnih člankov in televizijskih prispevkov; gre bolj za družbeni odnos med znanstveniki, političnimi akterji in javnostjo, katerega takšni novičarski paketi kanalizirajo (Boykoff & Boykoff 2007).

Novinar naj bi si zapomnil, da morata biti tako jezik kot predstavitev ciljno usmerjeni. Pogosto se je bolje izogniti pisanju o nečem, kjer je veliko nejasnosti ali razpršenosti, kar lahko bralca zgolj zmede.

ISKANJE VIROV

Na geopolitičnem prizorišču podnebnih sprememb, lahko napačno iskanje virov izkrivi zgodbo. Pri tem je bolj pomembno več presojanja in tako imenovana *objektivnost*. Citat s strani podnebnega skeptika lahko vodi do dilem pri bralcih, če citat in zgodba nista podprta z dejstvi ali raziskavami. Tako imenovani Climate Gate je dober primer tega. Angleški časopis *The Guardian* je bil eden redkih, ki je aferi sledil do konca njegovega logičnega zaključka, kar kaže no to, da niso vedno dejstva tista, na katerih slonijo predstavljene teorije o podnebnih spremembah.

IZOGIBANJE RETORIKI

Pogosto se lahko novinarji ujamejo v politične manipulacije in razprave. Billettova raziskava je opozorila na pogosto suhoparne in neproduktivne razprave o tem, kdo je odgovoren za podnebne spremembe, kdo naj ukrepa in kdo nosi največ posledic. Retorika v povezavi s podnebnimi spremembami tako pogosto prikriva povezave med dejansko odgovornostjo za nastanek problema, konkretnimi posledicami podnebnih sprememb na države v razvoju in ustvarja občutek odtujenosti človeka iz industrializiranih držav od vpletenosti v problematiko. Tako retorika, ki vse pove, vendar povzroča ločenost med ukrepanjem in odgovornostjo ter teorijo, ustvarja zavore za dejansko ukrepanje posameznih publik.

Vključevanje občinstva

Protestniki v Delhiju demonstrirajo proti jedrski elektrarni v Jaitapurju. © Greenpeace

KAKO POROČATI O PODNEBNIH SPREMEMBAH NA GLOBALNEM JUGU

Najboljši način za kontekstualizacijo globalnega diskurza je verjetno skozi osvetlitev lokalnih okoljskih realnosti in sprememb, ki jih ljudje doživljajo že danes. Tudi v podobnih primerih se povezava zrcali pogosto v frazeologiji in didaktičnih sporih, ki lahko vodijo samo v še večjo zmedo in znatno dvoumnost sporočil, ki izhajajo iz takšnih narativ. Vendar je povezava lažja, saj vsebuje vse tri sestavine: človeške obraze, anekdote, realnosti terena, ter pogosto tudi znanost, ki argumente podpira. Znanstveniki so izdali kar nekaj del o ranljivih ekosistemih, kar novinarjem omogoča črpanje informacij, ko postavljajo resnične zgodbe v širšo perspektivo.

Procese bi lahko povzeli kot:

- identifikacija kritičnih / ranljivih ekosistemov
- iskanje znanstvenih prispevkov in znanstvenih del o vplivih in kazalnikih
- lokalne realnosti / zgodbe
- politične napake / razvojne smernice
- ekstrapolacija vseh teh faktorjev
- sinteza in zaključek

V celotnem mednarodnem novinarstvu predstavlja velik izziv najti način, kako v javnosti spodbuditi zanimanje za teme in ljudi iz drugih delov sveta. V evropskih bivših kolonialnih silah (Nizozemska, Združeno kraljestvo, Francija, Portugalska, Španija) ima razvojno novinarstvo veliko prednost, saj je javnost spremljala dogajanje v bivših kolonijah že skozi preteklost ter je navajena poslušati in brati o njih. Migracije in družinske (ter drugačne) povezave med različnimi državami to še olajšajo. V državah brez kolonialne preteklosti, med katere spada tudi Slovenija, je ta naloga mnogo težja.

Javnosti se med seboj razlikujejo. Vsak novinar dela na tem, da bi pridobil pozornost lastne ciljne skupine. Potrebno je vedeti, na katere 'strune zaigrati'. Spodaj so naštetih nekateri izmed elementov, ki so jih identificirali v publikaciji »Vodič za pisanje o razvoju za srednjeevropske novinarje«⁶:

LASTNI INTERES

Pokažite, kako lahko globalne teme vplivajo na lastno državo: globalno segrevanje in podnebne spremembe se tičejo nas vseh, z njimi se moramo ubadati globalno in tudi lokalno, prehranska kriza vpliva tako na potrošnike v državah v razvoju kot tudi na potrošnike v industrializiranih državah. Investicije v razvoj krepijo stabilnost v najbolj ranljivih regijah sveta, kar pripomore k preprečevanju konfliktov in migracij. In še bi lahko naštevali.

SOLIDARNOST

Podobe in poročila o trpljenju lahko sprožijo sočutje med ljudmi, tudi če nimajo neposrednih povezav z opisanimi dogodki. Lahko tudi ilustrirajo ogromen prepad med zelo revnimi prebivalci in prebivalci industrializiranih, bogatih držav. Obstaja precej zadržkov glede takšnega načina poročanja, ki ga nekateri imenujejo tudi *pornografija trpljenja* ali *utrujenost od sočutja*, zato se je potrebno izogibati podobam cene-nega sočutja ter poudariti potrebo po razumevanju in solidarnosti. »Kodeks oblikovanja podob in sporočil na področju razvojnega sodelovanja«⁷, ki ga je pripravila Platforma Sloga vsebuje nasvete, kako se temu izogniti. Ostaja pa dejstvo, da dobre zgodbe, ki vzbudijo potrebo po solidarnosti, pritegnejo pozornost, česar bolj suhoparna in manj grafično opremljena poročila ne morejo. Zgodbe o posameznikih, kot je bila Wangari Muta Maathai iz Kenije, ki navdušujejo z izžarevanjem poguma in človeškega dostojanstva,

⁶ Media Handbook: Central European Journalists' Guide to Reporting Development. People in Need (Czech Republic), European Journalism Centre (United Kingdom), 2010.
⁷ Priročnik za uporabo Kodeksa o oblikovanju podob in sporočil na področju razvojnega sodelovanja in izobraževanja. Amy Skinner, SLOGA, 2010.

predstavljajo drugačen, bolj pozitiven način obujanja simpatije med publiko. Vendar je pri takšnem načinu potrebna pozornost, da se poročanje ne prevesi v krepitev ali vzdrževanje mita o dveh (ali več) svetovih, ki so med seboj ločeni in nespremenljivo drugačni (tudi v državah v razvoju npr. obstaja bogatejši sloj, niso vsi srečni in revni, afriški kontinent ni zgolj ena država ali ena tema itd.).

POVEZAVE

Povezava med vašo ciljno javnostjo in določenim razvojnimi projektom je lahko neprecenljiva – npr. prostovoljec iz vašega mesta (ali države), ki dela v lokalni skupnosti na drugem koncu sveta; tovarna ali infrastruktura, ki so jo zgradili strokovnjaki iz Slovenije; podpora lokalni šoli; postavitve vetrnic ali gradnja vodnjakov v vasi na Madagaskarju; minister države v razvoju, ki je študiral v Sloveniji – to vse so načini, s katerimi lahko pritegnete pozornost.

INTELEKTUALNA RADOVEDNOST

Novice seveda govorijo o nečem novem. Novinar, ki lahko zajame navdušenje nad izumom ali inovacijo, ki rešuje življenja (namakalna tehnika, dostop do obnovljive električne energije za zdravstvene ustanove) ali pa novo obliko delovanja oz. organizacije, ki spreminja skupnosti (revolucionarno zdravstveno varstvo ali izobraževalna shema, tudi drugačna politična organizacija, vzpostavitev zelenega gospodarstva) ima veliko možnosti, da sproži zanimanje pri svoji javnosti.

DRAMA

Velikost ima lahko vpliv. Drama, povezana z lakoto, ki grozi milijonom ljudi, okoljska sprememba, ali pa okoljska katastrofa na širokem območju, lahko pustijo velik vtis. Klišeji kot »območje veliko kot Nemčija« ali »območje, ki je primerljivo z 20 nogometnimi igrišči« lahko sporočilo okrepijo, vendar z njimi ne velja pretiravati.

ZVEZDE

To je tehnika, ki med nekaterimi novinarji, novinarkami in aktivisti, aktivistkami ni najbolj priljubljena. Vendar je uporaba zvezd glasbene ali filmske scene in športnikov za promocijo razvojnih in okoljskih tem lahko dober način spodbujanja zanimanja med publiko. Seveda je to odvisno tudi od vaše ciljne skupine. Mednarodni primeri so lahko rock zvezde, kot so Sting in Bono, igralka Angelina Jolie ali nogometaš Zinedine Zidane. Agencije ZN so izkoristile moč zvezdnitva prek ambasadorjev. V Sloveniji so precej pozornosti zbudili Unicefovi ambasadorji. Lahko pa poročate tudi o zvezdnikih iz držav v

razvoju (ki so pogosto družbeno angažirani, sploh prek glasbe in besedil), ki niso pogosto zastopani, lahko pa uravnotežijo poročanje.

POVEZAVE Z VSAKDANJIM ŽIVLJENJEM

Poiščite zgodbo za izdelke, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju. Primer je lahko pomembna sestavina mobilnih telefonov – koltan, ki sproža konflikte v Kongu in na lokalne skupnosti močno vpliva, zaradi konfliktov pa so še bolj 'na udaru' tudi pragozdovi. Prezreti ne gredo tisoče otrok, ki morajo delati, proizvajati nogometne žoge, čokolado ali cenena oblačila, ki jih uporabljamo vsak dan, v grozljivih razmerah v 'švic fabrikah' in brez možnosti za obiskovanje šole. Ali pa uničenih ribolovnih območij s strani evropskih ribiških ladij, tako prek prekomernega lovljenja kot tudi prek onesnaževanja obal v državah v razvoju. Tu je še uničena delta Nigra, zaradi izčrpanja nafte, ki se steka v naše avtomobile, in še bi lahko naštevali.

Poudarek na takih povezavah med našim vsakodnevnim potrošništvom in razvojnimi temami lahko naredi zgodbo bolj osebno ter jo približa bralcu/gledalcu/poslusalcu. Omogoča razumevanje povezav in vplivov, ki imajo vsakodnevne odločitve na dežele v razvoju ter njihove prebivalce.

POVEZAVE Z GLOBALNIMI DOGODKI NA VISOKI RAVNI

Tudi če so teme mednarodnih dogodkov in pogajanj revščina, trgovina, ekonomska rast, se nanšajo tudi na podnebne spremembe. Pogosto imajo obskurne politične teme v evropskem parlamentu (in v nacionalnih parlamentih) velike posledice na kmetijstvo ali proizvodnjo v državah v razvoju, še posebej, kjer je v centru trgovina, pomoč ali subvencije. Objave farmacevtskih podjetij, inštitutov za kmetijske raziskave ali drugih organizacij, ki se ukvarjajo s trgovino, imajo lahko velike posledice na revno prebivalstvo našega sveta. Primer takšnega medsebojnega vpliva je lahko že trgovinska politika EU, ki določa kaj in kako lahko v EU uvažamo.

Priporočila

Kot nekatere ovire za več, ali boljše poročanje o podnebnih spremembah, ki se razlikujejo od države do države, pa imajo kljub temu nekaj skupnih značilnosti, Painter (Summoned by science⁸, str. 20) navaja:

- pomanjkanje izobraževalnih možnosti za predstavnike medijev na temo predstavljanja podnebnih sprememb kot relevantne teme: podnebne spremembe so velika tema, pogosto deluje tuja, oddaljena, vsebuje določen žargon ter težke koncepte za opisovanje tveganj in nesigurnosti;
- pomanjkanje dosegljivih raziskav o specifičnih vplivih podnebnih sprememb na dotično državo;
- uredniki, ki menijo, da podnebne spremembe niso pomembna tema v primerjavi z ostalimi;
- zgodba o podnebnih spremembah je pogosto uokvirjena kot okoljska zgodba, kljub temu da ima velik vpliv na energetska politika, prehransko varnost, zaloge pitne vode, gospodarski razvoj, zmanjševanje revščine, izdatke za zdravstvo, tehnološke iniciative, notranje in zunanje migracije, varnost, če jih naštejemo le nekaj.

Kot prispevek k razpravi o prihodnosti poročanja o znanosti podnebnih sprememb so avtorji raziskave Summoned by science na podlagi pogovorov z znanstveniki, novinarji in drugimi specialisti oblikovali 8 tem oz. predlogov za poročanje v prihodnosti. Od teh posebej izpostavljajo 3:

VEČ EMPIRIČNEGA POGLEDA

»Ali se dogaja ali ne? Ali smo res ljudje krivi? Ali se bodo katastrofe res dogajale?« lahko nadomestite z bolj pogosto prisotnim poročanjem v stilu »Kaj ljudje doživljajo in kaj v zvezi s tem počnejo?« Nekaj sredstev, ki bi jih uredništva sicer namenila pošiljanju novinarjev na konference kot so mednarodna podnebna pogajanja, bi lahko usmerili k več raziskavam ranljivosti na terenu, lokalnim zgodbam in vplivom, o tem, kaj mesta, skupnosti in posamezniki po svetu že danes delajo, da bi prešli v nizkoogljično življenje in tako izboljšujejo kakovost življenja ljudem v državah v razvoju.

SODELOVANJE ZNANSTVENIKOV/ STROKOVNJAKOV Z MEDIJI

Sodelovanje medijev z znanstveniki je pomembno tudi zato, da lahko razložijo, kje obstaja znanstveni konsenz in kje ne. Dobrodošlo bi bilo več izobraževanj, kot jih izvaja Media Centre iz Londona⁹, ki se predstavlja kot primer dobre prakse na poti v prihodnost (skupna izo-

braževanja predstavnikov medijev in znanstvenikov). Vendar bi bila potrebna tudi podpora strokovnjakov za medije, ki se posvečajo podnebnim spremembam in okolju že na samih fakultetah ter drugih izobraževalnih in raziskovalnih ustanovah (v Sloveniji okoljsko novinarstvo v študijskem procesu ne obstaja).

Dejstvo je, da se medijsko področje, v katerem delujejo tako znanstveniki kot novinarji, ves čas korenito spreminja, predvsem zaradi razvoja interneta, sploh pa s pojavom 'blogosfere'. Ključnega pomena je večja uporaba socialnih medijev za vključevanje javnosti in zaupanje, ob uporabi 'top-down' podajanja informacij. Novi mediji ponujajo odlične možnosti za državljansko novinarstvo in video poročanje, več dialoga s skeptiki in javnostjo ter zbiranje in delitev podatkov.

Vendar še vedno obstajajo stare ovire za poročanje o podnebnih spremembah: znanost je težka, kompleksna in vključuje določeno mero verjetnosti; javnost zamejuje vreme s podnebjem; medijsko privlačna so, kljub nereprezentativnosti, nasprotujoča si mnenja; podnebnih sprememb se lahko hitro naveličamo; v javnosti se lahko pomešajo ustaljena mnenja z mnenji ustaljenih dajalcev mnenj (Painter, Summoned by science, str. 12)

Več priporočil (Ibid., str. 83–89) se vrte okoli primerov, kjer so to dobro rešili že na izobraževalni ravni (sodelovanje z oddelki za stike z javnostmi na fakultetah in uni verzah, izobraževanje podnebnih in okoljskih znanstvenikov na področju komuniciranja znanosti, iniciative za študente), praktični ravni (boljše izkoriščanje novih medijev tako s strani novinarjev, kot tudi znanstvenikov – npr. raba blogosfere), znanstveni ravni (več poročil, tudi specifičnih za določena območja) ter podatkovni (preverjanje virov in ugleda ter neodvisnosti znanstvenikov).

⁸ <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/?id=557>

⁹ <http://londonmediacentre.synapticdigital.com>

Uporabno

Iz spletne strani AlertNet¹⁰ smo povzeli nekaj uporabnih nasvetov za novinarje, ki si želijo objav svojih prispevkov na temo okolja in razvoja:

- ko vaša razvojna novica ni dovolj močna, da bi lahko dobila prostor med ostalimi novicami, napišite kolumno ali lastno interpretacijo zgodbe. Tako boste imeli tudi več prostora za razlago kompleksnosti ter več svobode za kreativno pisanje in ustvarjanje resničnega občutka o tem, kar se dogaja.
- Ohranite človeškost v humanitarnem – pišite o posameznikih. S tem lahko ilustrirate celotno zadevo ter osvetlite zgodbo prek trdih dejstev in števil.
- S tem, ko novici priključite zgodbo ali kolumno, lahko globlje analizirate stavko delavcev na naftni ploščadi, zapostavljeno regijo, delavski prevzem tovarne, vpliv podnebnih sprememb na vsakdan, kontroverzni razvojni projekt. Volitve so eden izmed izhodišč, na katerega lahko obesite vašo zgodbo. Mirovne konference, podnebna pogajanja, sodni procesi ter obletnice so najpogosteje uporabljani (že 5 let je od sanacije območja, Marko pa še vedno ne more žeti lastnega pridelka).
- Eden izmed načinov je tudi, da zgodbo začnete s človekom, ki živi v Sloveniji, prihaja pa iz države, o kateri želite pisati. Intervju s človekom o vzrokih selitve in trenutnem stanju v državi je odličen začetek zgodbe.
- Sledite velikim filmskim uspešnicam ali nepričakovanim uspehom športnikov/športnic, izjemnim ženskam in moškim iz držav v razvoju, predstavnikov iz mednarodne scene. To lahko predstavlja povezavo s temo, o kateri želite pisati.
- Kam hodijo vaši bralci ali gledalci na počitnice? Nekateri bodo obiskali kakšno izmed držav v razvoju. V ozadju sončnih plaž in norih nočnih klubov se skriva veliko revščine, okoljske degradacije, obenem pa tudi zanimivih lokalnih iniciativ, organizacij. To lahko predstavlja zanimivo povezavo z vašim občinstvom.
- Poglobljeno poročanje o razvojnih izzivih lahko naredi vaše reportaže bolj zanimive. Poslušalec, ki je naveličan poslušanja o lakoti in katastrofah, lahko reagira na prispevek o načinih trajnostnega preživljanja. Zgodba o mednarodnem sodelovanju lahko postane bolj privlačna s tem, da sprožite razpravo o posledicah razdajanja hrane ali 'prodajanja' v zame-no za delo.
- Podnebne spremembe so vse bolj pomembne na različnih področjih. Veliko razvojnih zgodb je ozko povezanih s spreminjanjem vremenskih vzorcev. S poudarkom na takšne vplive in načine soočanja lahko novinar/-ka ohrani zainteresiranost in anga-

žiranje svoje publike. Poiščete lahko tako območja z naraščajočimi migracijami, novimi zdravstvenimi izzivi, varnostnimi implikacijami, kot tudi jasno povezavo s prehranskimi navadami in možnostmi.

- Za novinarje, ki iščejo kontroverzne zgodbe, so razvojne operacije neskončen vir idej. Vprašanja, ki jih lahko odpirajo so: Ali naj bo pomoč dana v denarju ali materialih? Ali je intervencija oblikovana po meri prejemnikov? Naj bo hrana pripeljana, lokalnega izvora ali vsaj iz sosednjih držav? Ali je prispela pomoč v hrani v skladu s prehrabnenimi navadami in verovanji? Ali je drag prevoz s letalom dejansko najboljši način preskrbovanja skupnosti? Ali bi lahko krizo zaznali in preprečili že prej? Ali je razdeljena hrana genetsko modificirana?

PREVAJANJE ŽARGONA

Peter Mosley¹¹

Eden večjih izzivov za novinarje, ki poročajo o okolju – še bolj pa ob povezavi okolja z razvojem – predstavlja prevod znanstvenega besedišča v jasen in razumljiv jezik. Le redki bralci, gledalci ali poslušalci bodo ob sledenju prispevkov vzeli v roke slovar tujk. Večina jih bo izklopila pozornost za zgodbo ter poiskala kaj bolj prebavljivega.

Primer: Zgodba iz časnika iz Bombaja/Mumbaja govori o onesnaženosti zraka: »Raziskovalci poročajo, da so merjenja količine izpušnih plinov za težka vozila pokazala na li-nearno povezavo med težo vozila in izpušnimi plini vozil.«

Kaj to pomeni? Pomeni, da težka vozila bolj onesnažujejo kot lahka. Poročevalec bi zagotovo pritegnil več ljudi k branju novice, če bi to napisal na takšen način.

Vsi novinarji si želijo, da bi bila njihova dela razumljena. Še vedno pa prevečkrat zasolijo zgodbe z jezikom, ki povzroča zmedo. Tudi strokovnjaki, ki lahko razumejo tehnična besedila, lahko sprejemajo žargon kot težko branje ali poslušanje. Nekateri novinarji uporabljajo kompleksno govorico, da bi naredili vtis, večina pa zato, ker niso prepričani, kakšen je pomen. Vendar ni nič sramotnega, če vprašamo vire informacij za razlago v vsakdanjem jeziku. Ne obirajte se in vprašajte: Nisem točno razumel/a kaj to pomeni. Lahko ponoviva še enkrat, da bomo prepričani, da sem razumel/a pravilno?

Lahko pa pošljete lastno interpretacijo viru, ki bo sporočil/a če je interpretacija pravilna. Če pa ne moremo poenostaviti, pripišimo razlago.

¹⁰ <http://www.trust.org/alertnet>

¹¹ <http://www.trust.org/trustmedia/resources/tips/translate-that-jargon>

Slovar

ALBA, BOLIVIJSKA ZVEZA ZA LJUDSTVA AMERIKE je organizacija mednarodnega sodelovanja, ki je osnovana na ideji družbene, politične in ekonomske integracije med državami Latinske Amerike in Karibov.

ANTROPOGENE EMISJE (*ang. Anthropogenic emissions*) – Emisije toplogrednih plinov (TGP), ki nastanejo kot posledica človekovih dejavnosti.

BASIC ali G4 je blok štirih več jih hitro rastočih gospodarstev: Brazilije, Južne Afrike, Indije in Kitajske. Skupina se je oblikovala novembra 2009.

AOSIS – Zveza malih otoških držav (*ang. Alliance of Small Island States*) je medvladna organizacija nizko ležečih obalnih in otoških držav. Zveza je bila vzpostavljena leta 1990, cilj pa je konsolidacija moči malih otoških držav v razvoju.

BILATERALNA RAZVOJNA POMOČ je tista, ki jih država donatorica nudi neposredno državi prejemnici; sem spadajo tudi transakcije tistih nacionalnih in mednarodnih NVO, ki so aktivne na področju razvoja.

BIOGORIVO, AGROGORIVO – Gorivo proizvedeno iz suhih organskih snovi ali iz vnetljivega rastlinskega olja. Agrogorivo se nanaša na gorivo, ki je proizvedeno iz kmetijskih procesov.

BLAŽENJE (*ang. Mitigation*) podnebnih sprememb so ukrepi za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov (TGP) ter stabilizacije koncentracije TGP v atmosferi.

DEFORESTACIJA ali krčenje gozdov pomeni trajno odstranitev gozdov in zamenjavo uporabe zemlje, ki ni več namenjena gozdovom;

DEGRADACIJA GOZDOV se nanaša na negativne spremembe na območju gozdov, ki omejujejo produkcijsko sposobnost gozdov.

DEZERTIFIKACIJA ALI ŠIRJENJE PUŠČAV – Uničevanje rastlinja na površini, predvsem na nerodovitnih ali delno nerodovitnih površinah, ki mejijo na puščave.

ECHO ODDELEK EVROPSKE KOMISIJE ZA HUMANITARNO POMOČ IN CIVILNO ZAŠČITO – žrtvam naravnih nesreč ali oboroženih konfliktov izven EU zagotavlja nujno pomoč.

GLOBALNO SEGREVANJE – Porast povprečne temperature površja Zemlje, kar gre pripisati povečani koncentraciji toplogrednih plinov povezanih z aktivnostmi človeka: izgorevanje fosilnih goriv, kurjenje biomase, sečnja gozdov itd.

GLOBALNO UČENJE (GU; *ang. Global education*) – Vseživljenjski proces učenja in delovanja, ki poudarja soodvisnost in posameznikovo vpetost v globalno dogajanje. Cilj globalnega učenja so globalno odgovorni in aktivni posamezniki ter skupnosti.

GRADNJA ZMOGLJIVOSTI DRŽAV V RAZVOJU (*ang. Capacity Building*) – Proces konstruktivnega sodelovanja med različnimi državami za pomoč pri razvoju sposobnosti in spretnosti, ki so potrebne za doseg okolju prijaznega ekonomskega razvoja. Proces se poslužuje

modernih tehnologij in menedžerskega sistema privatnega sektorja, v kombinaciji s komponentami delovne sile in primernimi zakoni ter predpisi.

HUMANITARNA POMOČ – Pomoč ki se daje v primeru humanitarnih kriz, ki nastajajo zaradi človekovega ravnanja in naravnih katastrof v takih obsežnostih, da jih prizadeto področje ali država ne more sama obvladovati. Ključni namen humanitarne pomoči je obvarovati človeško življenje, olajšati trpljenje ter ohraniti človekovo dostojanstvo pri čemer humanitarna pomoč naj ne bi sledila zunanjepolitičnim ciljem dajalk pomoči.

HUMANITARNI ODZIVNI CENTER – povezuje slovenske humanitarne organizacije za skupne akcije, hitre reakcije na humanitarne krize, gradi in krepi kapacitete slovenskih nevladnih organizacij (NVO), sodeluje z ministrstvom za zunanje zadeve (MZZ) in ostalimi državnimi akterji na področju humanitarne pomoči ter se povezuje z agencijami in humanitarnimi organizacijami v tujini.

MEDNARODNO RAZVOJNO SODELOVANJE (*ang. official development assistance, ODA*) – pomoč, ki jo dajejo razvite države v podporo gospodarskemu, družbenemu in političnemu razvoju državam v razvoju.

MEHANIZEM ČISTEGA RAZVOJA (*ang. Clean Development Mechanism ali CDM*) – mehanizem za aktivnosti zmanjševanja emisij v državah v razvoju. Namen projektov CDM je pomagati manj razvitim državam doseči trajnostni razvoj, hkrati pa omogočiti državam Aneksa I doseči zastavljene cilje zmanjšanja emisij.

MILENIJSKI RAZVOJNI CILJI (*ang. Millenium development goals – MDGs*): Leta 2000 je Generalna skupščina ZN sprejela deklaracijo tisočletja, kamor so zapisali 8 ciljev, ki naj bi jih človeštvo doseglo do konca 2015: (1) izkoreniniti skrajno revščino in lakoto, (2) doseči univerzalno osnovnošolsko izobrazbo, (3) zagotoviti enakost med spoloma in več moči ženskam, (4) zmanjšati smrtnost otrok, (5) izboljšati zdravje mater, (6) boriti se proti HIV/AIDSu, malariji in drugim boleznim, (7) zagotoviti okoljsko trajnost, (8) vzpostaviti globalno partnerstvo za razvoj.

MULTILATERALNA POMOČ je opredeljena kot prispevek države donatorice *instituciji*, ki se ukvarja z razvojnimi vprašanji; je mednarodna agencija/organizacija, katere članice so nacionalne vlade, prispevke pa združijo na tak način, da zgubijo svojo nacionalno identiteto. Multilateralno pomoč tako nudijo organizacije kot so OZN in njene agencije, EU, regionalne razvojne organizacije itd.

NAJMANJ RAZVITE DRŽAVE (*ang. LDCs ali least developed countries*) so države, ki izpolnjujejo 3 pogoje: nizki prihodki per capita (BDP pod \$750, nizek Human assets indeks ali HAI (indikatorji: prehrana, zdravje, izobrazba, pismenost odraslih) ter kriterij ekonomske ranljivosti – Indeks ekonomske ranljivosti ali EVI (nestabilna kmetijska proizvodnja, nestabilen izvozni sektor, ekonomski pomen netradicionalnih aktivnosti, ekonomska

majhnost). Poleg tega pa še odstotek prebivalstva, ki je bilo razseljeno zaradi naravnih katastrof.

OBNOVLJIVI VIRI ENERGIJE OVE (*ang. Renewables*) – Viri energije, ki se v naravi nenehno obnovljajo.

OGLJIČNI ODTIS (*ang. carbon footprint*) se uporablja za ponazoritev količine izpustov ogljikovega dioksida (CO₂) in drugih toplogrednih plinov (TGP), za katero sta odgovorna posameznik ali podjetje oziroma organizacija. Ogljični odtis se lahko izračuna za dejavnost, dogodka in izdelke ter posameznike.

PODNEBNA SPREMEMBA (*ang. Climate Change*) – Sprememba podnebja, ki jo povzročijo naravni ali antropogeni dejavniki ali kombinacija obojih.

POGOZDOVANJE (*ang. Afforestation*) – Sajenje novih gozdov na ozemlju, ki v relativno nedavni preteklosti ni bilo pogozdeno. Ponovno pogozdovanje (*ang. Reforestation*) – Proces ponovnega sajenja dreves na ozemlju, na katerem so v relativno nedavni preteklosti gozdove krčili.

PRILAGAJANJE (*ang. Adaptation*) cilja k zmanjšanju občutljivosti na posledice podnebnih sprememb, tako kratkoročno kot tudi dolgoročno. Predstavlja prilagajanje praks, procesov in infrastrukture, vendar tudi spremembe družbenih in institucionalnih struktur in odločevalskih procesov.

REDD – ZMANJŠEVANJE EMISIJ ZARADI DEFORESTACIJE IN DEGRADACIJE GOZDOV (*ang. Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation*) je skupek korakov, ki naj bi prek tržnih in finančnih mehanizmov služilo zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, ki so posledica deforestacije in degradacije gozdov. Osnovni cilj je zmanjševanje emisij, vendar lahko povzroča tudi druge pozitivne učinke, kot so ohranjanje biotske raznovrstnosti in zmanjševanje revščine.

SCENARIJ POSLOVANJE-KOT-PONAVADI (*ang. Business as Usual Scenario oz. BAU*) – Projekcije bodočih emisij brez izvajanja posebnih ukrepov za njihovo zmanjšanje.

SKLAD ZA PRILAGAJANJE (*ang. adaptation fund – AF*) je mednarodni sklad, ki je namenjen financiranju projektov in programov, ki so namenjeni pomoči državam v razvoju pri prilagajanju na škodljive posledice podnebnih sprememb. Zastavljen je bil znotraj Kjotskega protokola.

SKLADNOST, KOMPLEMENTARNOST IN KOORDINACIJA (*ang. coherence, complementarity, coordination – 3C*) so tri najpomembnejša načela evropske razvojne politike. Pri skladnosti gre predvsem za skladnost politik za razvoj. Komplementarnost se dotika delitve pristojnosti in specializacije dejavnosti med državami članicami in EU. To pomeni, da države članice delujejo v skladu s svojimi primerjalnimi prednostmi in specializirano stjo na določenih geografskih področjih ali področjih razvojnega sodelovanja nasploh, cilj tega pa je da ne prihaja do podvajanja razvojne pomoči na določenem področju. Koordinacija pa je predvsem sam vidik izvaja-

nja razvojne pomoči, ki mora biti koordinirana na mednarodni, regionalni, nacionalni in sektorski ravni.

SKLADNOST POLITIK ZA RAZVOJ (*ang. Policy coherence*) – zagotavljanje, da na cilje ali rezultate razvojnih politik držav ne vplivajo druga politična področja v negativni smeri, ampak nasprotno: skušajo podpreti uresničevanje temeljnih razvojnih ciljev. Tako so se aprila 2006 države na srečanju zunanjih ministrov v okviru Sveta za splošne in zunanje zadeve OECD zavezale, da bodo poenotile dejanja z razvojnimi cilji na naslednjih področjih: trgovina, okolje (podnebne spremembe), varnost, kmetijstvo, ribištvo, družbene razsežnosti globalizacije, zaposlovanje, migracije, raziskave in inovacije, informacijska družba, transport ter energija.

SVETOVNI SKLAD ZA OKOLJE (*ang. Global Environment Facility ali GEF*) – Skupen program financiranja, ustanovljen s strani razvitih držav, predvsem za pomoč državam v razvoju in v tranziciji za doseg njihovih obveznosti, ki izhajajo iz različnih mednarodnih okoljskih pogodb. GEF služi kot prehodni finančni mehanizem Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja, predvsem za kritje stroškov poročanja držav, ki niso podpisnice Konvencije.

TOPLOGREDNI PLIN (TGP) (*ang. Greenhouse gas – GHG*) – Katerikoli plin, ki absorbira in ponovno izseva infrardeče sevanje. Kjotski protokol izpostavlja ogljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄), didušikov oksid (N₂O), fluorirane ogljikovodike (HFCs), prefluorirane ogljikovodike (PFCs) in žveplov heksafluorid (SF₆).

UČINEK TOPLE GREDE (*ang. Greenhouse Effect*) – Učinek, pri katerem toplogredni plini dovolijo sončnim žarkom prehod skozi zemeljsko ozračje, deloma pa zadržijo infrardeče sevanje zemeljskega površja in ga vrnejo nazaj.

TRAJNOSTNI RAZVOJ (*ang. Sustainable Development*) je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanosti, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje potrebe.

KONFERENCA DRŽAV POGODBENIC OKVIRNE KONVENCIJE ZDRUŽENIH NARODOV O SPREMEMBI PODNEBJA / KONFERENCA POGODBENIC KJOTSKEGA PROTOKOLA; ang. COP (Conference of the Parties) / MOP (Meeting of the Parties) – COP je vrhovno telo Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja (*glej UNFCCC*). Vključuje več kot 170 držav, ki so Konvencijo ratificirale. Prvo zasedanje je bilo leta 1995 v Berlinu, od takrat se zasedanje organizira vsako leto. Naloga COP je pospeševati in ocenjevati izvajanje Konvencije.

DRŽAVE ANEKSA I – Aneks I Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja (*glej UNFCCC*) vključuje 36 razvitih držav in držav v tranziciji. Obvezane so k zmanjšanju ali omejevanju emisij TGP. Slovenija je država Aneksa I.

DRŽAVE ANEKSA II – Aneks II Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja vključuje večino držav članic OECD.

Koristni viri

POMEMBNI DOKUMENTI IN SPORAZUMI

Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja, UNFCCC (ang. United Nations Framework Convention on Climate Change) Pogodba, ki jo je leta 1992 podpisalo več kot 150 držav (Rio de Janeiro). Cilj pogodbe je ustalitev koncentracije toplogrednih plinov v ozračju na ravni, ki bi preprečila nevarne antropogene vplive na podnebje.

Kjotski protokol – KP (ang. Kyoto Protocol) – mednarodni pravni instrument, ki se nanaša na podnebne spremembe, in vsebuje obveze držav Aneksa I (t. j. razvitih držav), ki se zavezujejo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov.

ZAKONI IN RESOLUCIJE

- Zakon o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 70/06), ki ga je junija 2006 sprejel Državni zbor Republike Slovenije. Zakon opredeljuje cilje in način dolgoročnega načrtovanja, financiranja ter izvajanja mednarodnega razvojnega sodelovanja Republike Slovenije;
- Evropsko soglasje o razvoju (Ur. l. EU, 2006 C 46/01), sprejeto decembra 2005, ki določa skupen politični okvir EU za Evropsko komisijo in države članice na področju razvoja;
- Evropsko soglasje o humanitarni pomoči (Ur. l. EU, 2008 C 25/01), sprejeto novembra 2007;
- Cotonoujski sporazum (Ur. l. EU, 2000 L 317/3, Ur. l. EU, 2005 L 209/27, Ur. l. EU, 2010 L 287/3), sprejet junija 2000 za obdobje do leta 2020. Sporazum določa politične, trgovinske in razvojne odnose med Evropo ter državami Afrike, Karibov in Pacifika (AKP). Predvideva, da se glede na spremenjene okoliščine revidira vsakih pet let. Sporazum je nasledil sporazum iz Lomeja. Financiranje držav AKP poteka prek Evropskega razvojnega sklada (EDF).

VLADNE INSTITUCIJE

- Ministrstvo za okolje
- Ministrstvo za zunanje zadeve

EU INSTITUCIJE

- Directorate general for climate action, generalni direktorat za podnebno politiko
- Europeaid, generalni direktorat za razvoj in sodelovanje

NEVLADNE ORGANIZACIJE

- Focus, društvo za sonaraven razvoj
- Greenpeace Slovenija
- WWF, world wildlife fund
- EEB, European environmental bureau
- Concord, european NGO confederation for relief and development
- Sloga, platforma za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč
- Tudi ti
- Oxfam international
- Friends of the Earth (international, Europe)
- CAN Europe – climate action network

KORISTNE POVEZAVE

- Okvirna konvencija ZN o spremembi podnebja
- Generalni direktorat za podnebno politiko
- Program ZN za razvoj (UNDP)
- Program ZN za okolje (UNEP)

SI DELČEK ISTEGA SVETA.